

بازنمایی هویت اسلامی - ایرانی در اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای*

- عهده اسدپور^۱
- کاظم احمدی اهنک^۲

چکیده

پژوهش حاضر بر آن است تا با مروری اجمالی بر دیدگاه‌ها و بیانات مقام معظم رهبری علیه‌السلام، بازنمایی هویت اسلامی - ایرانی را در اندیشه‌ها، به ویژه نظریات دفاعی ایشان، دست یازد. این پژوهش، از حیث هدف، تحقیقی کاربردی؛ از منظر سطح تحلیل، از ماهیتی توصیفی - استنباطی برخوردار است و روشی که برای پیشبرد مطالعه و دستیابی به اهداف مورد نظر، اتخاذ گردیده، روش اسنادی - تحلیلی است. داده‌های مورد نیاز نیز از راه مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و با استفاده از ابزار فیش‌برداری گردآوری شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که مقام معظم رهبری علیه‌السلام، در فرمایشات خویش، اهمیت وافری برای هویت اسلامی - ایرانی قائل بوده و مؤلفه‌هایی همچون وجود روحیه معنوی، یاد خداوند و توکل به او، دوری از دنیاطلبی و زبان و ادبیات فارسی را معرفی می‌نمایند. همچنین ایشان، دفاع از هویت

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۱/۱۱ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۰۹.

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران دانشگاه الزهراء علیها‌السلام (نویسنده مسؤل)

ahdieasadpour@chmail.com

۲. کارشناس ارشد پژوهش علوم اجتماعی

اسلامی - ایرانی را به واسطه افسران و نیروهای مسلح در دوره جنگ نرم دانسته و وجود استقلال، اعتقاد و اعتماد مردم به هویت‌شان، شناسایی و درک عمیق روش‌های مورد استفاده دشمنان سلطه‌جو را به عنوان ملزومات نگه‌داشت فرهنگ و هویت اسلامی - ایرانی در نظر دارند. در نهایت براساس نتایج به دست آمده در پژوهش باید اظهار کرد راه‌حلی که باید برای مقابله با دشمن در دوران جنگ نرم به کار بست، مجهز شدن به علم و فناوری و تجهیزات مدرن و استفاده از استراتژی نرمش قهرمانانه برای رسیدن به مقصود است.

واژگان کلیدی: بازنمایی، هویت اسلامی - ایرانی، جنگ نرم، اندیشه‌های دفاعی

مقدمه

بشر در طول تاریخ، جهت حفظ بقاء و ماندگاری در جامعه، دائم به فکر دفاع از خویشتن بوده است. در دوران زندگی انسان‌های اولیه، عوامل محیطی و طبیعی همچون سیل، زلزله، آتشفشان و دیگر بلاهای طبیعی و خارج از حیطه قدرت انسانی، بیشتر به امنیت جانی و مالی وی صدمه وارد می‌کردند. تا این که گذار زمان، منجر شد تا انسان به پیشرفت‌هایی دست یابد و دیگر نیازی نباشد برای دفاع از خویش در برابر بلاها به کوه‌ها و غارها پناه ببرد؛ بلکه انسان مساکن مستحکمی ساخت و در آن به همراه دیگر اعضای خانواده خویش سکنی گزید. هر چند هنوز هم در دنیای معاصر، بلاهای طبیعی، انسان و موجودیت وی را تهدید می‌کنند، اما تهدید اساسی، هم اکنون، تهدیدهای غیرطبیعی هستند. به عبارت دیگر خود انسان، تهدیدی برای دیگر انسان‌ها و هم‌نوعانش محسوب می‌شود و جنگی میان انسان‌ها واقع شده است. جنگی مابین انسان‌ها در حیطه و محدوده مرزهای جغرافیایی مشخص و معین که مفهوم دولت در علوم سیاسی و جامعه در ادبیات علوم اجتماعی را به ذهن متبادر می‌کند.

باید اذعان نمود که تا سال‌های قبل، یعنی تا حدود ۱۹۴۵م، غالب جنگ‌ها، «جنگ سخت» بودند. پس از آن، با توجه به دو قطبی شدن جهان به بلوک شرق

و غرب، دور جدیدی از رقابت‌ها به نام «جنگ سرد»، میان آمریکا و شوروی سابق آغاز شد. جنگ سرد ترکیبی از جنگ سخت و جنگ نرم بود؛ یعنی در طی آن، دو ابر قدرت در عین تهدیدهای سخت از رویارویی مستقیم با یکدیگر پرهیز می‌کردند. با فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۱م، و پایان یافتن جنگ سرد، کارشناسان بخش جنگ در ایالات متحده با استفاده از تجارب دو جنگ جهانی و دوران جنگ سرد، دریافتند که می‌توان با هزینه کم‌تر و بدون دخالت مستقیم در سایر کشورها، به اهداف مورد نظرشان دست یابند، که در ادبیات سیاسی جهان به «جنگ نرم» شهرت یافت.

حال باید پرسید، «جنگ نرم چیست و چه قدرتی دارد؟». باید اذعان نمود که تعریف واحد و یک‌دستی از مفهوم جنگ نرم وجود ندارد که مورد قبول تمامی متخصصان باشد. آنچه که بدیهی است، جنگ نرم در مقابل «جنگ سخت» قرار می‌گیرد، اما هر دو یک هدف را پی‌گیری می‌کنند، و آن هم تغییر کل نظام سیاسی یک کشور و به عبارتی براندازی آن است. نمونه مشهور این اقدام، فتنه سال ۱۳۸۸، در ایران است. همان‌طور که مقام معظم رهبری «عَلَيْهِ السَّلَامُ» اظهار می‌دارند: «در همین زمان رئیس‌جمهور کنونی آمریکا، در فتنه ۸۸ یکی از این شبکه‌های اجتماعی - که می‌توانست عامل فتنه و فتنه‌گران قرار بگیرد - احتیاج به تعمیر داشت؛ دولت آمریکا از او خواست تعمیراتش را عقب بیندازد؛ امیدوار بودند که بتوانند با این کارهای رسانه‌ای و شبکه فیس‌بوک و تویتر و امثال این‌ها، نظام جمهوری اسلامی را براندازند...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹). در واقع، دولت‌هایی همچون آمریکا، در جنگ نرم، با استفاده از روش‌های القاء و اقناع، در پی تأثیرگذاری بر انتخاب‌ها، فرایند تصمیم‌گیری و الگوهای رفتاری مردم جوامع دیگر و در نهایت سلب هویت فرهنگی هستند. این اقدامات در نظر مقام معظم رهبری «عَلَيْهِ السَّلَامُ»، یکی از مشخصات دولت‌های استکباری است که سعی در فریب مردم دارند؛ «یکی از خصوصیات استکبار... فریب‌گری و رفتار منافقانه

است... همه این‌ها را در تبلیغات خودشان سعی می‌کنند توجیه کنند و جنایت را در لباس خدمت نشان بدهند...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹). باید اضافه نمود، امنیت در رویکردهای نرم، شامل «امنیت ارزش‌ها و هویت‌های اجتماعی» می‌شود.

سخن گفتن از خصوصیات اجتماعی، عقاید، ارزش‌ها، رفتارها و نگرش‌های متمایز گروه‌های اجتماعی، به معنای سخن گفتن از «هویت اجتماعی»^۲ آنهاست. هویت هر ملتی ریشه در تاریخ، باورها، ارزش‌ها، آداب و رسوم آن ملت دارد و همین امر نوع رفتار جمعی و شخصی افراد آن جامعه را با جهان اطراف و نیز با شهروندان درون یک اجتماع، مشخص می‌کند. در این میان «فرهنگ و عناصر مؤثر در آن در هویت‌بخشی به معتقدان خود بسیار تعیین‌کننده بوده و آنها را از دیگران جدا می‌کند» (اشرفی، ۱۳۸۴، ص ۱۰۶).

مفاهیم هویت‌بخش در جمهوری اسلامی ایران^۳، به دو گفتمان خاص از اندیشه ایران شهری (ایران باستان) و سپس سنت و فرهنگ اسلامی محدود می‌شود. به گونه‌ای که پس از ظهور اسلام و نفوذ آن در ایران، این دو هویت اسلامی - ایرانی، به نحو کاملاً غیرمتناقضی با هم ترکیب شده‌اند. اما نکته‌ای که حائز اهمیت است، تهدید هویت اسلامی - ایرانی، در دوران معاصر و به گفتاری، در دوران جنگ نرم است. «بعضی از دستگاه‌های رسانه‌ای خارجی مغرض» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۴/۲۳)، با «برنامه‌ریزی‌های بلندمدت» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۸/۴)، مفاهیم هویت‌بخش جامعه ما را هدف قرار داده‌اند. در صورتی که، آن چیزی که ما را در برابر توطئه‌ها و فتنه‌های قدرت‌های استعمارگر جهانی، سرپا نگه می‌دارد، یکی ملت ایران و دیگر وجود ارزش‌های اسلامی است. همان طور که مقام معظم رهبری دام‌ظله‌ه می‌فرماید: «انواع توطئه‌ها و ترفندها را در این سی و چند سال از آنان [دولت‌های مستکبر غربی و آمریکا] دیده‌ایم. چیزی که مکر آنان را نقش بر آب کرده است، در اصل دو عامل اساسی است: ایستادگی

بر سر اصول اسلامی، و حضور مردم در صحنه. این دو عامل در همه جا کلید فتح و فرج است. عامل اول به وسیله ایمان صادقانه به وعده الهی، و عامل دوم به برکت تلاش مخلصانه و تبیین صادقانه تضمین می‌شود» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۲/۹). همان طور که می‌بینیم، از منظر فرماندهی کل قوا، امام خامنه‌ای دامنه‌ای نیز عناصر هویت‌بخش جامعه ایرانی مهم و با ارزش قلمداد می‌شوند.

بر اساس مطالب فوق‌الذکر، تحقیق حاضر درصدد پاسخ‌گویی به سؤالات ذیل است:

۱. در اندیشه‌ها و نظریات دفاعی امام خامنه‌ای دامنه‌ای، هویت اسلامی - ایرانی از چه جایگاهی برخوردار است و چگونه در اندیشه‌های ایشان بازنمایی شده است؟
 ۲. هویت اسلامی - ایرانی در نگاه فرماندهی معظم کل قوا، از چه مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی برخوردار است؟
 ۳. ملزومات نگه‌داشت و نهادینه کردن هویت اسلامی - ایرانی در اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای دامنه‌ای، کدام‌اند؟
- بر اساس سؤالات فوق‌الذکر، نگارنده با استناد به بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای، سعی در پاسخ‌گویی آنها دارد.

چهارچوب مفهومی

در گذشته تغییر و تحولات جوامع علاوه بر این که گستردگی تغییرات در دوران کنونی را نداشته، سرعت آن را نیز به خود ندیده است؛ تغییراتی که علاوه بر تجربه عمومی، ذهن اندیشمندان مختلف و به ویژه اندیشمندان حوزه علوم انسانی و اجتماعی را به خود مشغول داشته و هر یک مفاهیم مختلفی را جهت توصیف آن برگزیده‌اند. «وضعیت پست مدرن» توسط لیوتار (۱۳۸۱)، «عصر بی‌اطمینانی» توسط گالبرایت (۱۹۹۷)، «جامعه مخاطره‌ای» توسط بک (۲۰۰۷)، «عصر اضطراب» توسط باومر (۱۳۸۵) و «فرهنگ مخاطره‌ای» به عنوان یک از نام‌های توصیف‌کننده دوران مدرنیته متأخر توسط گیدنز (۱۳۸۰) و گیدنز و پیرسون

(۱۳۸۰)، «وضعیت عدم اطمینان» در شرایط زندگی مدرن (Althaus, 2005) و... تحولاتی که در سطح جهانی گسترده است، برای جامعه ما، که جامعه در حال گذار محسوب می‌شود، ارزش و اهمیتی دو چندان می‌یابد. حال باید دید، در شرایط گذار و تغییر و تحولات مداوم، هویت و فرهنگ جامعه چه وضعیتی به خود می‌گیرد. نگارنده، این باور را واضح و بدیهی می‌داند که تغییرات در حوزه فرهنگ و هویت اجتماعی یک جامعه نباید با سرعت صورت پذیرد، بلکه باید به صورت تدریجی و به شکلی آرام تغییر کند. همچنین، این تغییرات نباید در جهت حذف و یا تحریف مبانی ارزشی باشد؛ بلکه باید در جهت تقویت و مستحکم‌تر نمودن آن واقع گردد. به عبارتی، وضعیت مطلوب، حتی در صورت تغییر، ثبات آن است. همان‌طور که مقام معظم رهبری داماد اظهار می‌دارند: «تحول دو جور است. ما در کنار تحول بایستی یک ثبات داشته باشیم ... ثبات در اهداف، آرمان‌ها و در خطوط اساسی و تحول در ابزارها، شیوه‌ها و ساختارهای تشکیلاتی بر طبق نیاز...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۶/۶/۱۸). بدین ترتیب، هدف، حفظ مبانی و ارزش‌های هویت‌بخش اعضای جامعه است.

هویت: هویت در لغت، به معنای متعددی به کار رفته است. در فرهنگ معین، این اصلاح به معنی «هستی، وجود، آنچه سبب شناسایی شخص باشد» (معین، ج ۴، ۵۲۲۸) تعریف شده و در لغت‌نامه دهخدا، هویت به معنای تشخیص دانسته شده است (دهخدا، ج ۱۴، ۲۰۸۶۶). بنابراین هویت بخشی از عناصر اصلی شخصیت انسان است که به دنبال عینیت پیدا کردن آن، فرد قادر می‌شود، موضع خود را در برخورد با جهان و دیگران و خویشتن، مشخص نماید. هویت با یکسانی، شباهت و برابری همراه است (آشوری، ۱۳۸۰، ۳۲۲).

مفهوم فوق‌الذکر، از جمله مفاهیم بین‌رشته‌ای در علوم اجتماعی است که سه رشته روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و سیاست را به یکدیگر پیوند می‌دهد. نقطه آغاز آشنایی با مفهوم هویت (رشته روان‌شناسی)، مفهوم خودشناسی^۴ است

(مرشدی‌زاد، ۱۳۸۰، ۸۶). تعریف شخص از خویشتن در ارتباط با دیگران، همان هویت اجتماعی است. هویت اجتماعی، تعریفی است که فرد، بر مبنای عضویت در گروه‌های اجتماعی، از خویش دارد (Brown 1985, 771). یکی از انواع هویت اجتماعی یا هویت جمعی، هویت ملی به عنوان «قسمتی از نظام فرهنگی در یک جامعه» (امام‌جمعه‌زاده و همگان‌مراد، ۱۳۹۲، ۳۲) می‌باشد؛ به معنای احساس همبستگی با اجتماع بزرگ ملی و آگاهی از آن و احساس وفاداری به آن و فداکاری در راه آن است. باید متذکر شد که خودآگاهی از «هستی ما» با آگاهی از «هستی دیگران» همراه است. اشرف بر این عقیده است که «ما و دیگران دو روی یک سکه‌اند و یکی بدون دیگری بی‌معناست» (اشرف، ۱۳۷۳، ۳۱۹). در واقع، ویژگی‌ها و رفتارهایی که به تمایز میان «ما» و «آنها» می‌انجامد (اباذری و چاوشیان، ۱۳۸۱، ۵)، دال بر وجود مجموعه رفتارهای سازمان‌یافته چند گروهی است که به لحاظ اجتماعی به صورت یکسان و مشابه انجام می‌گیرند و شناسایی هویت‌های اجتماعی تلاشی است برای تحلیل الگوهای تکرارپذیر کنش‌ها و نگرش‌های گروهی. بر این اساس، هر جامعه‌ای هویت مخصوص به خود را داراست و در سطح ملی و بین‌المللی خود را با آن مشخصات و مؤلفه‌ها به دیگر جوامع معرفی می‌کند. لذا سؤالی که ذهن محقق را به خود مشغول داشته و دغدغه او برای نگارش تحقیق حاضر را رقم زده، این است که، جامعه ایرانی خود را به جهانیان، چگونه معرفی می‌کند و یا این که چگونه باید معرفی کند. در این جا ضروری است به سراغ اندیشه‌های بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی ره، برویم.

لایه‌های هویت جامعه ایرانی در نگاه امام خمینی ره

با عزل رضا شاه از سلطنت (۱۳۲۰) و تبعید وی از کشور، گروه‌های فکری مختلفی در کشور پدید آمدند. زمانی که محمد رضا شاه پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و مخصوصاً پس از فقدان یک مرجعیت مقتدر در دهه ۱۳۴۰ به فکر

استمرار اقدامات پدرش افتاده بود و تلاش می کرد، هویتی مبتنی بر باستان گرایی به همراه غرب گرایی را در ایران گسترش دهد، با مقاومت شدید گفتمان اسلامی به رهبری امام خمینی علیه السلام، مواجه شد. نگرش امام خمینی علیه السلام به هویت ایرانی، برخاسته از جهان بینی تشیع، همراه با پذیرش بخش های مقبول فرهنگ ملی بود. به گونه ای که از نظر ایشان ملی گرایی صحیح تعارضی با اسلام ندارد. لذا هم می توان مصالح ملت را دنبال کرد و هم به تعالیم اسلام پای بند بود. روح چنین دیدگاهی تکیه بر استقلال ایران با اجرای تعالیم تشیع است که از این رهگذر می توان هویت صحیح اسلامی - ایرانی را به دست آورد و از گم گشتگی و بی هویتی نجات یافت: «هیچ ملتی نمی تواند استقلال پیدا کند، الا این که خودش را بفهمد. مادامی که خودشان را گم کردند و دیگران را به جای خود نشانند، استقلال نمی توانند پیدا کنند... این گمشده خودتان را پیدا کنید، گمشده شما خودتان هستید» (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۶۵، ۱۸۵).

به این ترتیب یکی از تلاش های رهبر کبیر انقلاب اسلامی، تبیین قاعده ای کلی به منظور بازیابی هویت اصیل ایرانی بوده است که کسب استقلال از غرب و قبله قرار ندادن آن، عمده ترین راه می باشد: «هر قصه ای که پیش آید، قبله شان غرب است» (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۶۵، ۱۰). لذا استقلال از غرب و شرق و پی ریزی یک نظام سیاسی مبتنی بر نه شرقی و نه غربی، از آموزه های مهم گفتمان شیعی مورد نظر امام خمینی علیه السلام است. اصطلاحات به کار گرفته شده در سخنان شان نیز، مؤید این ادعاست. در چنین گفتمانی، دین، محور امور قرار می گیرد و در آن دو راهی های متضاد از قبیل حق و باطل، سیل الله و سیل طاغوت، صراط مستقیم و راه مغضوبین و ضالین و... قابل تشخیص هستند. هر کدام از این دوراهی ها، رهروان خاص خود را دارند. راه باید به صورت دسته جمعی طی شود و «اکثریتی قابل توجه، خود را در کاروانی به نام فی سیل الله، هویت شناسی و هویت یابی کنند» (برزگر، ۱۳۷۹، ۱۴۷).

باید پرسید، بر مبنای اندیشه‌ی ارائه شده از سوی امام خمینی علیه السلام، هویت‌هایی همچون هویت قومی، هویت فردی، هویت گروهی و... (شیخاوندی، ۱۳۸۰، ۹)، به چه وضعیتی دچار می‌شوند. باید پاسخ داد که هویت‌های دیگر نفی نمی‌شوند، بلکه از آن به عنوان مرحله‌ای آغازین و گذرگاه یاد می‌شود و نه توقف‌گاه؛ «زیرا کمال هویت انسانی در آن است که فرد با طی مراحل رشد به هویتی بالاتر از هویت ملی - اسلامی و هویت دینی دست یابد» (برزگر، ۱۳۷۹، ۱۴۲).

در مجموع، در نگاه امام خمینی علیه السلام، رابطه‌ی تعاملی بین اسلام و ایران برقرار می‌گردد و ایشان نیز ملی‌گرایی غیرمتعارض با اسلام را تأیید می‌کند و صرفاً با وجهی از ناسیونالیسم که برای حذف اسلام تلاش نماید، مخالفت می‌کند: «ملی‌گرایی به معنای صحیح آن، نه آنچه که رو به روی اسلام عرض اندام می‌کند» (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۶۵، ۱۰۸). به این ترتیب در «نظام جمهوری اسلامی ایران» لایه‌های هویت‌بخش جامعه‌ی ایرانی حضور به هم رساندند؛ محتوای هویت برخاسته از اسلام، قالب آن برخاسته از عصر جدید و اتکای آن به آراء تک‌تک مسلمانان ایرانی است. محققان و پژوهشگران داخلی (از جمله شایگان، ۱۳۸۰، ۱۶۸؛ نقیب‌زاده، ۱۳۸۱، ۱۲۴؛ بشیریه، ۱۳۸۱، ۱۲۷ و تکمیل همایون، ۱۳۸۶) نیز سه رکن اساسی هویت جامعه‌ی ایرانی را شامل دین اسلام، زبان و ادبیات فارسی و تاریخ مشترک، معرفی می‌کنند.

حال مسأله این است که مؤلفه‌های هویت‌بخش ایرانیان، دگرگونی فراوانی را به خود دیده و مملو از شکست‌ها و تهاجمات خانمان‌سوز است. در راستای جنگ‌های متعدد، دین، زبان، خط، خلق و خو، آیین و آداب و رسوم ایرانی مورد حمله قرار می‌گرفتند. در دوره‌ی معاصر نیز چنین حملاتی به صورت پنهانی و تدریجی در حال وقوع است که از آن به «جنگ نرم» تعبیر می‌شود. لذا یکی دیگر از عناصر مفهومی مهم در تحقیق حاضر، مفهوم جنگ نرم است که باید تشریح گردد.

جنگ نرم: جنگ نرم را می‌توان هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای دانست که جامعه هدف را نشانه گرفته و بدون درگیری و استفاده از زور و اجبار به انفعال و شکست وامی‌دارد (اخوان و دهقانی، ۱۳۹۱، ۳۷۱). جنگ نرم، اشکال مختلفی را به خود می‌پذیرد، از جمله جنگ روانی، جنگ سفید، جنگ رسانه‌ای، عملیات روانی، براندازی نرم، انقلاب نرم، انقلاب مخملی، انقلاب رنگی و... بدین ترتیب باید در برابر تهدیدهای نرم، که حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی یک ملت را هدف قرار می‌دهند، در اندیشه دفاع از خود و هویت خویش بود.

اندیشه دفاعی: اندیشه دفاعی در لغت، به معنای هرگونه تفکر و تأمل درباره امر و رأی نظامی تعریف شده است. در اصطلاح، اندیشه دفاعی، تفکر و تأملی است منسجم، دارای چارچوب نظری، اصولی و مستدل و با اهمیت در مورد امر یا رأی نظامی. به گفتاری دیگر، اندیشه دفاعی همراه با یک انسجام درون‌گفتمانی، درصدد ترسیم قانون ملی و آرمانی تنازع بقاء مادی و معنوی دولت - ملت با توسل به نیروهای مختلف برای نیل به امنیت نسبی در شرایط جنگ و صلح است.

فرد نظامی، در فرهنگ اسلامی، انسانی است که با معرفت و آگاهی از برترین ارزش‌ها دفاع جانانه می‌کند. مقام معظم رهبری «اَمَّ ظَلَمَةَ»، در مراسم مشترک فارغ‌التحصیلی دانشجویان افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۳، می‌فرماید: «این دفاع به معنای به میدان آوردن جان و هستی و سلامت خود و به معنای فداکاری است، و آن چیزی که این دفاع برای آن انجام می‌گیرد، والاترین ارزش‌های انسانی و الهی است. استقلال و سربلندی و افتخار و هویت و شخصیت ذاتی و دینی و ارزش‌های مورد اعتماد یک ملت، مورد دفاع قرار می‌گیرد. برای این‌هاست که یک نظامی در عرف اسلامی «مجاهد» است. جهاد یعنی تلاش و کوشش در راه ارزش‌های والا...». در واقع، دفاع «جزئی از هویت

یک ملت زنده است، هر ملتی که نتواند از خود دفاع کند، زنده نیست...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۸).

﴿۴۳﴾

حال نوبت آن است که به موضوع اصلی تحقیق حاضر، پردازیم. با عمیق شدن در فرمایشات مقام معظم رهبری رحمته‌الله در حوزه امنیت و دفاع، به وضوح ابعادی از بازنمایی هویت اسلامی - ایرانی برای ما مشکوف می‌سازد و گوشه‌هایی از منظومه فکری ایشان را نشان می‌دهد. این ابعاد در قالب عناوین ذیل، قابل بررسی و تحلیل هستند.

۱. هویت اسلامی - ایرانی در نگاه مقام معظم رهبری رحمته‌الله

یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که در اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای رحمته‌الله، که برگرفته از سرچشمه جوشان معارف اسلامی؛ یعنی قرآن کریم و سنت و سیره پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه معصومین علیهم‌السلام است و از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است، ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی و تکیه بر هویت اسلامی - ایرانی است. ایشان اظهار می‌دارند که؛ «ما دنبال الگوی مطلوب و آرمانی خودمان هستیم، که یک الگوی اسلامی و ایرانی است؛ از هدایت اسلام سرچشمه می‌گیرد، از نیازها و سنت‌های ایرانی بهره می‌برد؛ یک الگوی مستقل» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۱۵).

دفاع از ارزش‌های مطلوب اسلامی - ایرانی، به عهده تمامی آحاد مردم بوده و «بنابراین همه باید خودمان را مدیون بدانیم و متعهد بدانیم به حفظ و پاسداری آرمان‌های انقلاب و ارزش‌های انقلاب» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۱۵). این وظیفه، به ویژه، به عهده نیروهای مسلح است. فرماندهی معظم کل قوا، می‌فرماید: نیروهای مسلح بری دفاع از شخص نیست، برای دفاع از کاخ‌ها و دربارها نیست، برای دفاع از فرعون‌های متکبر و مستکبر نیست، برای دفاع از ارزش‌ها و حقانیت است، برای دفاع از سخن حقی است که ستمگران عالم در هیچ دوره‌ای از دوره‌های تاریخ، حاضر نبودند نوا و طنین آن را بشنوند» (امام خامنه‌ای،

۱۳۸۲/۹/۲۶).

بر اساس گفته‌های فوق، دفاع از آرمان‌های انقلاب اسلامی، هم به عهده ملت و هم به عهده نیروهای دفاعی و نظامی جامعه قرار دارد.

۲. مؤلفه‌های هویت اسلامی - ایرانی

هویت اسلامی - ایرانی دارای دو بعد مهم اسلامیت و ایرانیت است. هر کدام از این ابعاد، بر اساس مؤلفه‌هایی عینیت می‌یابند. بعد اسلامی هویت ما، در مقایسه با گذشته چندین هزار ساله، گرچه از قدمت کم‌تری برخوردار است، اما تأثیرگذاری آن قوی بوده است؛ چرا که دین اسلام، علاوه بر جاذبه‌های مادی، دارای جاذبه‌های قدرت‌مند معنوی است. می‌توان گفت که مقام معظم رهبری دام‌ظله، مؤلفه‌های اساسی هویت اسلامی - ایرانی را شامل موارد ذیل می‌دانند:

الف - وجود روحیه معنوی: در نگاه مقام معظم رهبری دام‌ظله، معنویت یعنی «آن حالت درونی و باطنی انسان... که هر کاری را با قصد قرب الهی و کسب رضای او انجام دهد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۷/۲). به گفتاری دیگر، «معنویت، راز و نیاز با خدا، ارتباط دل‌ها با خدای متعال، هدف را خدا قرار دادن، فریب ظواهر را نخوردن... این‌هاست که یک مجموعه مؤمن و یک فئه مؤمنه را به وجود می‌آورد...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۶/۲۷). مقام معظم رهبری دام‌ظله، در سخنان و فرمایشات خود، از یک سو به اهمیت و ارزش وجود معنویت در میان آحاد ملت و نیروهای دفاعی جامعه و از سوی دیگر به آثار و نتایج مثبت آن، توجه نموده‌اند. ایشان می‌فرمایند: کسانی که معنویت را نادیده بگیرند، اشتباه می‌کنند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۹/۲۵)؛ «بیشترین جاذبه اسلام همین معنویت است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۴/۲۵)؛ «سلاح مهم است... اما مهم‌تر از سلاح، نیروی معنوی و قدرت روحی مرد مسلح است...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۷/۲۸)؛ «در ارتش جمهوری اسلامی ایران، در کنار دانش، به دین و تقوا اهمیت می‌دهیم. من

مخصوصاً به شما جوانان می‌گوییم، ملتی که براساس اسلام و دین و قرآن حرکت کرده است، ارتش او باید متدین باشد. شما جوان، پاک و خالص هستید. سعی کنید هرچه می‌توانید روح و خلوص دینی و تقوا را در کار و عمل خود تقویت کنید و آن را با خود به داخل یگان‌ها یا قسمت‌ها و اداراتی که به آنجا مأمور خواهید شد، ببرید» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۲/۱۷).

ایشان در خصوص پیامدها و کارکردهای مثبت وجود معنویت نیز بیاناتی را اظهار داشته‌اند. یکی از این پیامدها، تأثیر شگرف بر ملت‌ها و جوانان دیگر کشورهاست؛ «عزیزان من، بدانید تا امروز ملت ایران، هر توفیقی پیدا کرده است، به برکت تکیه بر معنویات آن را به دست آورده است. کسانی که از لحاظ مادیات جلوتر از ملت ایران باشند، در دنیا هستند؛ اما آنها نتوانستند بر ملت‌های دیگر و جوانان کشورهای دیگر تأثیرات شگرفی را باقی بگذارند که ملت ایران با انقلاب خود، با امام خود، با مجاهدت خود و با شهادت‌های خود، آن تأثیرات را گذاشت ... این به برکت معنویت بود. این معنویت را باید روز به روز زیاد کرد...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۷/۲۹). پیامد دیگر، آمادگی در برابر تجاوز جوامع دیگر است؛ «امروز ملت ایران و نیروهای مسلح - ارتش و سپاه پاسداران و بسیج - آماده‌اند، نیروها و امکانات مادی خود را با پشتوانه این نیروهای معنوی، این ایمان و این اراده، در هر جایی که لازم باشد و در مقابل هر دشمنی که در مقابل نظام جمهوری اسلامی قصد تعرض و تجاوز داشته باشد، به کار گیرند. پیروزی، متعلق به چنین قدرت معنوی و اقتدار معنوی است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۴/۲۹). همچنین معنویت و وجود روحیه معنوی منجر به آبادانی دنیا می‌شود؛ «معنویت، دنیای انسان را هم آبادتر می‌کند؛ منتها دنیای سالم» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۱۰/۱۴)؛ همچنین می‌فرمایند: «... دنیایی که در آن علم همراه باشد با معنویت، تمدن همراه باشد با معنویت، ثروت همراه باشد با معنویت، این دنیا، دنیای انسانی خواهد شد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۹/۱۰). مضاف بر موارد

فوق‌الذکر، معنویت یک نیروی انسانی نامحدود را صورت‌بندی می‌کند. امام خامنه‌ای دامنه‌السلامه می‌فرماید: «... این عزت الهی، این توحیدی که این معنا را به ما نشان می‌دهد، یک نیروی عظیم و تمام‌ناشدنی را در اختیار بشر می‌گذارد...» (امام خامنه‌ای، ۱۰/۱۳۸۹/۹). بدین ترتیب، فقدان معنویت نیز به معنای فقدان انسانیت و ارزش‌های انسانی و هویت انسانی بوده که برخی از سلطه‌گران درصدد حذف آن هستند؛ «قدرت‌های ستم‌گر عالم، به خصوص در صد سال اخیر، بر حذف معنویت و ارزش‌های والای انسانی در زندگی جوامع بشری پا فشرده‌اند» (امام خامنه‌ای، ۱۰/۱۳۷۰/۷).

ب - یاد خداوند: قرآن کریم، در آیه ۵۹ سورهٔ مریم علت گمراهی و انحراف جوامع دینی از مسیر حق را تبعیت از هواهای نفسانی و دوری از یاد خدا می‌داند و می‌فرماید: «سپس کسانی جانشین اینان شدند که نماز را ضایع گذاشتند و پیرو شهوات گردیدند، به زودی به گمراهی خواهند افتاد».

مقام معظم رهبری دامنه‌السلامه، به جوانان توصیه می‌کنند که دائم به یاد خداوند باشند و این ذکر و یادآوری را روز به روز مضاعف نمایند؛ «... عزت ملت ایران، سربلندی ملت ایران و امید بی‌پایان ملت ایران، به برکت اتکا و امیدواری به خداوندگار است و این با ارتباط روزافزون، شفاف‌تر و متجلی‌تر می‌شود. این که ما این قدر تأکید می‌کنیم جوانان ما ... بیشتر در خانه خدا بروند ... به این خاطر است که هرچه رابطه با خدا را مستحکم‌تر کنیم، توفیقات و هدایت الهی بیشتر و دل‌های ما روشن‌تر خواهد شد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۷/۲۹).

همچنین ایشان در دیدارشان با فرماندهان گردان‌های عاشورای نیروی مقاومت بسیج در مورخه ۱۳۸۱/۴/۲۲، در مورد عبرت از عاشورا به آیه ۵۹ سورهٔ مریم، تمسک جسته و فرموده‌اند: «دو عامل، عامل اصلی این گمراهی و انحراف عمومی است: یکی دور شدن از ذکر خدا که مظهر آن نماز است... و دوم دنبال شهوت‌رانی‌ها رفتن، دنبال هوس‌ها رفتن و در یک جمله دنیاطلبی».

ج - دوری از دنیا طلبی: عدم دل بستگی به دنیا و مادیات یکی دیگر از مؤلفه‌های هویت اسلامی است. این ویژگی هم برای اعضای جامعه و هم برای نیروهای دفاعی کشور، لازم و ضروری است. مقام معظم رهبری دامت‌عزله، می‌فرمایند: «حرف من این است که سپاه پاسداران و بسیج و جمع دیگری از نیروهای مسلح در ارتش و غیر آن که از این معنویت و زلال روح و فضیلت استفاده کرده است، باید این را قدر بدانند و آن دستاوردها را برای خود حفظ کنند... چیزی که اسلام را نجات می‌دهد، اسلام است، معنویت است، فضیلت است، بی‌اعتنایی به زرق و برق‌هاست» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۷/۷). همچنین در خطبه‌های نماز جمعه در باب موضوع فوق‌الذکر می‌فرمایند: «باید هر چه می‌توانیم این بیماری، این درد بزرگ، این ضایعه - دل بستگی به دنیا - را در خودمان کم کنیم. توجه به خدای متعال و تذکر عظمت پروردگار یکی از راه‌هاست» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۶/۳۰).

در کنار مؤلفه‌های فوق‌الذکر، انس با قرآن کریم (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۳/۱۰/۱۴؛ ۱۳۹۲/۴/۱۹)، اخلاص و نشانه‌های آن همچون تواضع و فروتنی (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۱/۳۰)، تقوا (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۶/۲۸ و ۱۳۷۶/۶/۲۶)، مردمی بودن (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۵/۱/۲۸؛ ۱۳۶۸/۱۱/۹؛ ۱۳۷۰/۸/۸ و ۱۳۷۱/۱/۱۵)، امانت‌داری (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۵/۱/۲۸ و ۱۳۸۹/۲/۲۳)، نشاط و شادابی (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۱۱/۱۹؛ ۱۳۸۰/۹/۳ و ۱۳۸۹/۵/۵) و صداقت داشتن (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹) از دیگر مؤلفه‌های هویت اسلامی محسوب می‌شوند.

بر اساس مؤلفه‌های یاد شده برای بعد اسلامی هویت، بدیهی است مهم‌ترین نقش و وظیفه سازمانی روحانیون و سازمان عقیدتی - سیاسی در نیروهای مسلح، ایجاد روحیه معنوی و معنویات در بین کارکنان این سازمان است. چنانچه این اهم، در دیدار مقام معظم فرماندهی کل قوا با مسئولان عقیدتی - سیاسی نیروی

انتظامی، مورد اشاره قرار گرفته و فرموده‌اند: «حضور مجموعه‌ای به نام عقیدتی - سیاسی در نیروهای مسلح، یکی از الهامات الهی و از برکات پرودگار بر امام بزرگوار ما و مجموعه دست اندرکار امور کشور بود. نقش روحانیون، نقش هدایت و دست‌گیری معنوی است. همه به روحانی احتیاج دارند - همچنان که به طبیب احتیاج دارند - و اگر روحانی در هر نقطه‌ای به وظیفه خود عمل کند، آنجا را از لحاظ معنوی آباد خواهد کرد. گاهی وجود ما عمامه‌ای‌ها در جاهایی بی‌اثر می‌شود، یا احیاناً خدای نکرده، اثر منفی بر جای می‌گذارد؛ این به خاطر این است که ما در آن مورد با وظایف و هویت و منش یک روحانی ظاهر نشده‌ایم. در طول سال‌های متمادی عمر روحانیت شیعه، هر جا روحانیون با منش و هویت روحانی خود ظاهر شده‌اند، برکاتی بر جای گذاشته‌اند؛ چه در میدان سیاست، چه در میدان معنویت، چه در میدان‌های مربوط به رزم و دفاع از کشور و امنیت، و چه در هر میدان دیگری. شأن روحانی این است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۱۰/۲۳). ایشان علاوه بر نقشی که روحانیت در سازمان عقیدتی - سیاسی ایفا می‌کند، به اثرات مثبت دین‌شناسان و روحانیون، در جمع مردم نیز اشاراتی داشته‌اند، از جمله در دیدارشان با علما و رجال بیداری اسلامی، می‌فرمایند: «روحانیان و رجال دین‌شناس کمابیش در همه جا مرجع فکری و سنگ صبور روحی مردم بوده‌اند و هر جا که در هنگامه تحولات بزرگ، در نقش هدایت‌گر و پیشرو ظاهر شده و در پیشاپیش صفوف مردم در مواجهه با خطرات حرکت کرده‌اند، پیوند فکری میان آنان و مردم افزایش یافته و انگشت اشاره آنان در نشان دادن راه به مردم، اثرگذارتر بوده است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۲/۹ و...).

د - زبان فارسی: علاوه بر مؤلفه‌های فوق‌الذکر که مربوط به بعد اسلامیت بوده‌اند، مؤلفه‌هایی نیز وجود دارند، که به بعد ایرانیت هویت اسلامی - ایرانی مرتبط هستند؛ از جمله زبان فارسی. در واقع، یکی از محورها و مؤلفه‌های اصلی فرهنگ هر کشور که کنش متقابل اجتماعی را هم میان اعضای یک جامعه و هم

میان دولت‌ها برقرار می‌سازد، زبان آن کشور است. در جامعه ما نیز، زبان فارسی به عنوان زبان ملی و رسمی، دارای اهمیت و ارزش دو چندان است. اهمیت زبان، علاوه بر این که در عرصه فرهنگ مشهود بوده و خود نیز به عنوان یکی از نمادهای فرهنگی و نمایش‌گر هویت یک ملت است، در عرصه علمی و جهانی نیز دارای اهمیت است. مقام معظم رهبری دام‌ظله، می‌فرمایند: «زبان خیلی مهم است برادران و خواهران عزیز! اهمیت زبان ملی یک کشور برای خیلی‌ها هنوز دانسته و شناخته نیست. زبان فارسی باید گسترش پیدا کند. باید نفوذ فرهنگی زبان فارسی در سطح جهان روز به روز بیشتر شود. فارسی بنویسید، فارسی واژه‌سازی کنید و اصطلاح ایجاد کنید ... مسأله زبان، مسأله بسیار مهمی است؛ واقعاً احتیاج دارد به این که حمیت به خرج دهید. یکی از اهتمام‌هایی که دولت‌های آگاه و هوشیار در دنیا انجام می‌دهند، تکیه بر روی گسترش زبان ملی‌شان در دنیا است...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۱۵). همچنین ایشان، در دیدارش با دانشجویان اعلام می‌دارند: «... بنده در یکی از همین ملاقات‌ها به دانشجویها گفتم شما برای پنجاه سال آینده برنامه‌ریزی کنید. منظورم در زمینه علم است. هدف را این قرار بدهیم که پنجاه سال بعد کشور شما یکی از مراجع عمده و درجه اول علمی دنیا باشد، به طوری که اگر کسی خواست با تازه‌های علم آشنا شود، مجبور شود زبان ملی شما را یاد بگیرد...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۸/۱۸). یا در جمع اساتید و دانشجویان دانشگاه علم و صنعت اظهار می‌دارند که: «کشور باید به عزت علمی برسد. هدف هم باید مرجعیت علمی باشد در دنیا؛ همان‌طور که بارها عرض کرده‌ایم. یعنی همین‌طور که شما امروز ناچارید برای علم و دست‌یابی به محصولات علمی دانشمندان، به کتاب‌هایی مراجعه کنید که مربوط به کشورهای دیگرند، باید به آنجا برسیم که جوینده دانش، طالب علم، مجبور باشد بیاید سراغ شما، سراغ کتاب شما، مجبور باشد زبان شما را یاد بگیرد تا بتواند از دانش شما استفاده کند. هدف باید این باشد.

این یک آرزوی خام نیست. این چیزی است که عملی است. این که ما امروز از لحاظ علمی و فناوری در این سطح قرار داریم، این هم یک روزی جزو آرزوهای خام به حساب می‌آید» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۹/۲۴). لذا یکی از مزیت‌های مرجعیت علمی و فرهنگی در دنیا، گسترش زبان فارسی به عنوان یکی از شاخص‌های معرفی هویت ایرانی است. در واقع ایشان بر این اعتقادند که؛ «از پیشرفت علمی در کشور برای گسترش و نفوذ زبان فارسی استفاده شود...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۱۵).

مقام معظم رهبری دامت‌برکات، بر این باورند که برخی از کشورهای دنیا نیز این اقدام را انجام داده‌اند؛ «کما این که بعضی از کشورهای اروپایی هم نگذاشتند زبان انگلیسی تبدیل شود به زبان علمی آنها - مثل فرانسه، مثل آلمان - این‌ها زبان خودشان را به عنوان زبان علمی در دانشگاه‌هایشان حفظ کردند». بنابراین زبان فارسی ما هم، «این قدر ظرفیت و گنجایش دارد که دقیق‌ترین و ظریف‌ترین علوم و دانش‌ها می‌توانند با این زبان بیان شوند. ما زبان پرظرفیتی داریم» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۱۵). به زعم نگارنده، تأکید بر زبان فارسی در بیانات مقام معظم رهبری دامت‌برکات، که نمونه‌هایی از آن ذکر گردید، نشان از اهمیت وافر این مسأله در نگاه ایشان دارد.

ه - شعر و ادبیات فارسی: از آنجایی که شعر و ادبیات نیز هویت یک ملت را به نمایش می‌گذارند، مقام معظم رهبری دامت‌برکات، نیز به این توجه نشان داده‌اند. یکی از راه‌های پیشرفت شعر و ادبیات فارسی، برگزاری مراسم نکوداشت است. ایشان در مراسم نکوداشت استاد مشفق کاشانی، می‌فرمایند: «یقیناً تقدیر و برجسته‌سازی شخصیت و خصوصیات برجستگان ما، کمک می‌کند به این که جوانان ما، کسانی که استعداد دارند و ظرفیت دارند، بتوانند حرکت کنند و پیش بروند. وقتی از شاعر تمجید می‌شود، نفس این شاعر پرور است... تشویق شاعران بزرگ و برجسته کردن شخصیت آنها کمک می‌کند به

پیشرفت ادبیات و شعر» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۲۱). شعر و ادبیات ایرانی نیز باید در خدمت اهداف دینی و انقلابی باشد.

۵۱

در مجموع، مقام معظم رهبری «رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ»، بر این باورند که، فرهنگ‌های جوامع مختلف با هم متفاوت است. لذا ما نباید فکر کنیم که باید براساس فرهنگ دیگر جوامع فکر و رفتار کنیم. ما برای نشان دادن هویت و فرهنگ ویژه خودمان باید براساس قرآن کریم عمل نماییم؛ «یکی از عیوب ما و جوامع ما در طول زمان این بوده است که گاهی فرهنگ خود را متأثر می‌کردیم از فرهنگ بیگانگان. کسانی این را در میان جامعه ما و کشور ما به عمد ترویج کردند؛ ما را سوق دادند به سمت زندگی کسانی که دل و جان‌شان خالی بود از نور معنویت؛ در سبک زندگی، در کیفیت پوشش، در کیفیت راه رفتن، در کیفیت معاشرت‌ها و ارتباطات اجتماعی. اگر هم کسی به آنها اعتراض کرد، گفتند که دنیا امروز این جور است... آنچه که انسان جا دارد... از آن تقلید کند، عبارت است از طریق هدایت... اما این که حالا اکثریت مردم دنیا این جور حرف می‌زنند، این جور حرکت می‌کنند، این جور رفتار می‌کنند، ما باید عقل خودمان را، دین خودمان را، هدایت الهی را معیار قرار دهیم برای رد و قبول. امت مؤمن و مسلم آن امت و ملتی است که معیار را از قرآن می‌گیرد، از هدایت الهی می‌گیرد؛ این می‌شود معیار» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۴/۱۹). بدین ترتیب، دو معیار اساسی و محوری برای پذیرش و مقبولیت شاخصه‌های فرهنگ دیگر، بهره‌گیری از آموزه‌های قرآن و به کارگیری قوه تعقل است. به ویژه در زمان کنونی که کشورهای استعمارگر و سلطه‌طلب، با استفاده از رسانه‌ها و امکانات الکترونیکی، فرهنگ خودشان را معرفی کرده و سعی در گسترش و اشاعه آن در جوامع دیگر دارند.

۳. معرفی پیامدها و آثار جنگ نرم دشمن در عرصه‌های مختلف از جمله عرصه هویت

قبل از بحث در باب پیامدها، باید مشخص نمود، دشمن کیست. مقام معظم رهبری «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» می‌فرمایند: «لأنه اصلی توطئه علیه ملت ایران کجاست؟ پاسخ به این سؤال، دشوار نیست. امروز سی و چهار سال است که هرگاه نام «دشمن» برده می‌شود، ذهن ملت ایران متوجه دولت آمریکا می‌شود... مرکز توطئه اینجاست، اساس دشمنی اینجاست... البته دشمنان دیگری هم هستند... دشمن صهیونیستی هم هست... دولت انگلیس خبیث هم با ملت ایرانی دشمنی می‌کند... مسئولین دولت فرانسه هم در چند سال اخیر دشمنی‌های آشکاری با ملت ایران کرده‌اند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱).

در عصر کنونی، دشمن به دنبال دست کاری فکر و ذهن و حکومت مردم از طریق جنگ نرم و جنگ رسانه‌ای است. رسانه‌های متعددی در عرصه جهانی مشغول به کار هستند تا ملت ایران را به عنوان ملتی ضعیف نمایش دهند؛ «امروز یک شبکه تبلیغاتی بسیار عظیم با هزاران رسانه از انواع گوناگون رسانه‌ها در دنیا مشغول به کار است؛ برای این که اثبات کند که در ملت ایران، در کشور ایران پیشرفتی صورت نمی‌گیرد؛ پیروزی‌های ملت را انکار کنند؛ اگر ضعف‌هایی وجود دارد، این ضعف‌ها را بزرگ و عمده کنند و در مقابل چشم همه قرار دهند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱)؛ «دشمن‌ها با وسایل تبلیغاتی‌شان، با بلندگوهایشان حاضر نیستند صریحاً اعتراف بکنند به پیشرفت ملت ایران...». باید گفت زمانی که این هجمه تبلیغاتی صورت می‌گیرد، می‌تواند بر روی احساس و ذهن مردم اثرگذار باشد و از هویت خویش بیزار گردند. مقام معظم رهبری «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» در بیانات متعدد خود، به پیامدهای جنگ نرم نابرابر اشاره داشته و آن را به مسئولان و مردم گوشزد نموده‌اند.

تأکید مقام معظم رهبری «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» بر «تهاجم دشمن به سنگرهای معنوی»، «تبدیل

نقاط قوت به نقاط ضعف» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۷/۲)، «نامیدسازی جوانان» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۶/۸)، «ایجاد از خود بیگانگی فرهنگی» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۷/۶/۲۲)، «ایجاد اختلاف» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۱/۱)، «تحقیر شخصیت جوانان» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۲/۱۲)، «مقاومت شکنی» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۷/۴)، «ایجاد تصویر نادرست از نظام نزد مردم» و «ایجاد گسست میان حاکمیت و مردم» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۲/۲۲)، «ایجاد جبهه عظیم فرهنگی در تعامل جمهوری اسلامی ایران» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۱۱/۷)، «تضعیف روحیه صبر و استقامت مردان و زنان و بی‌اعتماد کردن نسل نو نسبت به دین و انقلاب» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۱۰/۲۵)، «از بین بردن نظام یا تغییر جهت گیری آن» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۳/۴)، «تلاش برای استحاله جمهوری اسلامی ایران» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۶/۲۲)، «بی‌تفاوت سازی ملت به آرمانهایش» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۸/۳۳)، «سلب هویت و تغییر رفتار جمهوری اسلامی ایران» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷)، «بدبین کردن مردم به انقلاب» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۲/۲۳)، «ناکارآمد نشان دادن جمهوری اسلامی ایران» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۶/۸)، «سلب اعتماد مردم از کارایی نظام» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۲/۱۲)، «در هم شکستن اعتماد مردم و به دنبال آن مشروعیت نظام» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۳/۲۹)، «هدف قرار دادن حمیت اجتماعی و همدلی» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۴/۷)، «جدایی ملت ایران و نظام اسلامی» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱)، «کارشکنی» رسانه‌ها و مطبوعات و خبرگزاری‌های خارجی» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۱۹) و... همه گوشه‌هایی از تیزبینی‌های مقام معظم رهبری رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ و احساس خطرات برخاسته از سوی دشمن غدار در جنگ نرم است. به عنوان نمونه، ایشان می‌فرمایند: «آنها می‌خواهند که ملت را در راه خودشان مردد کنند؛ بین ملت ایران و نظام اسلامی جدایی بیندازند؛ مردم را دل‌سرد کنند، ناامید کنند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱).

در مجموع ایشان با اذعان به این که «معارضه فرهنگی غرب با جمهوری اسلامی یک معارضه عمیق و بلندمدت است...»، معتقدند که دشمن از طریق جنگ نرم، بنیان‌های هویت‌ساز انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی را هدف قرار داده است. در این جنگ نرم نابرابر که توسط صاحبان قدرت و سلطه و صاحبان رسانه صورت می‌پذیرد، اعتماد ملی، هویت دینی، هویت ملی و سرمایه‌های اجتماعی نظام و انقلاب هدف قرار گرفته‌اند.

۴. ملزومات نگه‌داشت هویت اسلامی - ایرانی

بر اساس مطالب گفته شده، باید اذعان داشت که هویت اسلامی - ایرانی در دوران کنونی در موقعیت حساس و استراتژیکی قرار دارد که به نوعی تهدیدی برای آن و در نتیجه کل نظام سیاسی کشور محسوب می‌شوند. لذا باید در جهت حفظ و نگه‌داشت و همچنین بازتولید آن، ملزوماتی را لحاظ کرد، که عبارتند از:

الف - وجود استقلال: یکی از راه‌هایی که به حفظ و نگهداری هویت جامعه ما کمک خواهد نمود، همان گونه که مقام معظم رهبری (عجله الله تعالی فرجه) در بیانات خود در جمع مردم استان کردستان بیان می‌دارند، «وجود استقلال و قدرت تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری همراه با اعمال تصمیمات و سیاست‌ها در حیطه حاکمیت است». فرماندهی کل قوا، اذعان می‌دارند که؛ «استقلال و عزت ملی برای کشور مهم است، زبردست نبودن یک ملت و ارباب نداشتن یک ملت مهم است، نفوذ و اقتدار منطقه‌ای یک ملت و یک کشور پشتوانه استقلال و امنیت کشور است و مهم است». در واقع «وابسته نبودن به قدرت‌های بزرگ، برای یک ملت فرصت است، نه تهدید...» (امام خامنه‌ای، ۱/۱/۱۳۹۲)؛ چرا که اگر ملتی استقلال نداشته باشد، دیگر دفاع از هویت او معنایی را در بر نخواهد داشت. در واقع «یک ملت، با هویت اصلی خود، با عزت خود سرفراز می‌ماند و می‌تواند به پیشرفت برسد». حتی «شهیدان و فداکارانی عروج کردند و رفتند؛ ولی راه آنها که راه مجاهدت پرافتخار در راه آرمان‌های اسلام و قرآن و حفاظت از میهن عزیز ایران است...»

باید ادامه داشته باشد. این راه را باید نیروهای مسلح ادامه دهند. لذا یکی از وظایف نیروهای مسلح، حفظ استقلال و عزت نظام جمهوری اسلامی است؛ «سهم نیروهای مسلح در این میان عبارت است از این که خود را آماده نگه دارند، خود را با روحیه دفاع از آرمان‌ها و از ملتی که به آنها اعتماد کرده است و تکیه کرده است، حفظ کنند. ارتش و سپاه و بسیج و نیروی انتظامی و همه کسانی که در ارتباط با نیروهای مسلح هستند، این را وظیفه خود بدانند که حصار مستحکمی در مقابل توطئه‌های دشمنان و شرارت دشمنان علیه ملت ایران خواهند بود؛ این احتیاج دارد به این که آمادگی ایجاد کنید...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۷/۱۳).

ب - اعتقاد و اعتماد ملت به هویت خویش و شناخت نسبت به مبانی نظری انقلاب اسلامی: یکی از پایه‌های هویت اسلامی - ایرانی ملت ایران به صورت جمعی و گروهی و به عبارتی در یک کاروان است. تک تک ملت ایران، باید به هویت و آرمان‌های خویش اعتقاد و ایمان قلبی داشته و به نوعی آن را در خود نهادینه سازد. چنانچه مقام معظم رهبری «عَلَيْهِ السَّلَامُ»، اعلام داشته‌اند که «ملت ما امروز در دنیا به عنوان ملتی که استقلال و شرف ملی و آرمان‌ها و خواست‌های خود را قربانی خواست‌های قدرت‌های استکباری نخواهد کرد، شناخته شده است». از این رو اگر ملت، «به عزت، شرف، استقلال و به هویت انسانی خود معتقد است، باید قدرت دفاع به وجود آورد». اما این به معنای تعدی و تجاوز به دیگر جوامع نیست. چنان که تصریح نموده‌اند: «جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح خود را برای تعدی و تجاوز به هیچ ملتی و هیچ کسی نمی‌خواهد ... جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح خود را با کمال پرهیزگاری و مناعت طبع و پارسایی... در میدان دفاع از استقلال ملی، از هدف والای ملت ایران، از شرف ملی، از هویت دینی و ایمانی به کار گرفته است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۸/۹). ایشان اذعان می‌دارند که؛ «معلوم شد که آن چه برای یک ملت مهم

است، تکیه به استعداد درونی خود ... اعتماد به خود و عدم تکیه به دشمنان است؛ این است که می‌تواند یک ملت را به جلو ببرد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱).

زمانی که ملتی هویت خویش را بپذیرد و به آن اعتماد و اعتقاد داشته باشد، نتیجه‌ای جز همبستگی و انسجام جمعی و گروهی در پی نخواهد داشت؛ اتحادی که از چشمان تیزبین مقام معظم رهبری «لَمَّ ظَلَمَةٌ» به دور نمانده است و می‌فرمایند: «امروز بیش از هر چیز در امت اسلامی، اتحاد لازم است، وحدت پیدا کنیم، حرفمان را یکی کنیم، دل‌مان را یکی کنیم...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۱/۱۱). در صورت وجود اتحاد، پیروزی و موفقیت قطعی است؛ «آنجایی کشورها ضربه می‌خورند، شکست می‌خورند که مردمشان در صحنه نباشند یا وحدت عمل نداشته باشند. آنجایی که مردم در صحنه‌اند و پیوند و اتحاد میان آحاد مردم هست، پیروزی و پیشروی قطعی است. بسیج یک چنین نمونه‌ای است؛ مظهری است از همین حضور مردمی در صحنه و پیوند مردم با یکدیگر. به این چشم به بسیج باید نگاه کرد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹).

علاوه بر این باید نسبت به مبانی نظری و عینی انقلاب هم شناخت پیدا کرد، به ویژه کسانی که وظیفه پاسداری از انقلاب اسلامی برایشان تعریف شده است؛ «... همه ملت ایران به یک معنا خودشان را موظف می‌دانند به پاسداری از انقلاب ... لیکن خصوصیت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی این است که این یک مأموریت تعریف شده برای آن است ... اول این که باید این انقلاب را درست ... و عمیقاً بشناسید. ما کسانی را دیدیم که با احساسات وارد این میدان شدند، بدون تکیه گاه نظری مستحکم؛ با یک تندباد سرنگون شدند، راهشان عوض شد... بعد تجربه انقلاب را، یعنی عینیت این نظریه را در طول این سال‌ها بدانید؛ تاریخ انقلاب را بدانید...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۳/۶).

ج - ارتقاء بنیه دفاعی لازمه دفاع از هویت اسلامی - ایرانی در عرصه جهانی: بنیه دفاعی به مجموعه قابلیت‌ها و توانمندی‌های مادی و معنوی پایدار در

همه ابعاد قدرت ملی برای دستیابی به اهداف امنیت ملی یک کشور است (نوروزی، ۱۳۸۵، ۲۷۶). قدرت و افزایش آن در جمهوری اسلامی، به عکس نظام‌های سکولار و لائیک -، هدف نیست بلکه وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف انسانی و حفظ هویت انسانی، اسلامی و ایرانی در عرصه‌های ملی و بین‌المللی است. چنین قدرتی، مضاف بر این که باید یک ارتش مقتدر و مجهز به ابزارها و سلاح‌های نظامی هوشمند و به عبارتی قدرت مادی داشت تا از استقلال و تمامیت ارضی جامعه و حفظ مرزهای جغرافیایی و سیاسی آن تلاش نمود، که در بیانات مقام معظم رهبری دام‌ظله این اهم، به خوبی نمایش داده شده است^۵؛ باید احساس تکلیف خدایی داشت و تلاش مخلصانه در راه آرمان‌های بلند و والا را در پی داشته باشد. ایشان در مراسم فارغ‌التحصیلی دانش‌آموختگان آجا، در مورخه ۱۳۸۹/۸/۱۹، می‌فرمایند: «... در نظام‌های مادی، اقتدار، متکی به پایه‌های قدرت مادی است. به پول، به سلاح، به تبلیغات فریب‌کارانه و هر جا لازم شود، مزدورانه و منافقانه. اما در الگوی اسلامی و معنوی، این اقتدار در درجه اول متکی به عامل معنوی و ارزشی معنوی و الهی است، متکی است به ایمان، متکی است به اعتماد به خدای متعال، متکی است به تلاش مخلصانه در راه آرمان‌های بلند و والا. نه این که به سلاح بی‌اعتنا باشیم، نه این که به نظم و تجهیزات و آموزش به چشم بی‌اهمیتی بنگریم، همه این‌ها لازم است؛ اما روح این‌ها عبارت است از احساس تکلیف خدایی، احساس اتکا به خدای متعال. این است که یک ارتش را، یک مجموعه نیروهای مسلح را، یک ملت را آنچنان مقاوم و استوار می‌کند که قدرت‌های مادی قادر نیستند آن را به زانو در بیاورند و نصرت نهایی و پیروزی نهایی با او است».

یکی از کارکردهای وجود قدرت، احیاء هویت اسلامی در عرصه جهانی است. همان‌گونه که امام خمینی ره، بیان می‌دارند: «من به صراحت اعلام می‌کنم که جمهوری اسلامی ایران با تمام وجود برای احیاء هویت اسلامی

مسلمانان در سراسر جهان سرمایه‌گذاری می‌کند و دلیلی هم ندارد که مسلمانان جهان را به پیروی از اصول تصاحب قدرت در جهان دعوت نکند و جلوی جاه‌طلبی و فزون‌خواهی صاحبان قدرت و پول و فریب را نگیرد...». مقام معظم رهبری علیه‌السلام نیز با تأسی از آموزه‌های قرآنی و سیره عملی امام خمینی علیه‌السلام، علاوه بر این که کسب و افزایش قدرت را لازم و ضروری دانسته‌اند، چنین قدرتی را منحصر به یک حوزه سخت ندانسته‌اند، بلکه تحصیل و افزایش قدرت را در همه حوزه‌های سخت، نیمه سخت و قدرت نرم لازم و ضروری می‌دانند.

د - شناخت و درک عمقی از روش‌های دشمن در جنگ نرم: گسترش رسانه‌های الکترونیکی در عصر کنونی که کاستلز آن را عصر اطلاعات می‌خواند (کاستلز، ۱۳۸۲)، به حدی است که جمعی از اندیشمندان و متفکران، از آن به عنوان انقلاب الکترونیکی و انقلاب اطلاعاتی یاد می‌کنند. برخی از نظام‌های سلطه‌جو از رسانه‌های پیشرفته و مدرن در جهت تضعیف و یا تخریب هویت ملی و دینی جوامع دیگر بهره می‌گیرند که اصطلاحاً این اقدامات در پدیده «جنگ نرم» می‌گنجد. جان کالینز، تئوریسن دانشگاه ملی جنگ آمریکا، جنگ نرم را عبارت از استفاده طراحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن، برای نفوذ در مختصات فکری دشمن با توسل به شیوه‌هایی که موجب پیشرفت مقاصد امنیت ملی مجری می‌شود، تعریف می‌کند (کالینز، ۱۳۷۰، ۴۸۷). رهبر انقلاب اسلامی، امام خامنه‌ای علیه‌السلام، در بیاناتی چند، به این نکته اشاره داشته‌اند. ایشان با اذعان به این که در شرایط فعلی، دشمنان اسلام و ایران جرأت نمی‌کنند به خاک سیاسی ایران دست‌برد بزنند و حاکمیت نظام سیاسی ما را از بین ببرند، اذعان می‌دارند: «... امروز البته به فضل شجاعت‌ها و رشادت‌های شما در میدان جنگ [جنگ عراق علیه ایران]، دیگر کسی طمع در تجاوز به این آب و خاک نمی‌بندد. امروز همه فهمیده‌اند که ملت و نیروهای مسلح ایران، به گونه‌ای نیستند که بشود با آنها شوخی کرد. با ملت ایران نمی‌شود شوخی کرد. همچنان که تجربه عراق نشان

داد، تجاوز به این کشور و آب و خاک، با ناکامی و بیچارگی متجاوز همراه خواهد بود...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۷/۱۸). به عقیده ایشان در شرایط فعلی، بزرگ‌ترین آسیب و تهدید را ناشی از جنگ نرم فرهنگی دشمن است و این مطلب از همان اوائل انقلاب اسلامی مطرح بود. ایشان بیان می‌دارند: «امروز دشمن بیشترین همت خود را روی تهاجم فرهنگی گذاشته است. من به عنوان یک آدم فرهنگی این را عرض می‌کنم نه به عنوان یک آدم سیاسی...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۲/۲/۱۲). لذا باید به روز بود و دشمن و حيله‌ها و شگردهایش را شناسایی کرد، این وظیفه‌ای است که به دوش جوانان نهاده می‌شود. ایشان می‌فرمایند: «... خود جوانان باید در این زمینه تلاش کنند. دشمن را باید شناخت، روش‌های دشمن را باید شناخت. این کاری است که به عهده خود جوانان است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۷/۲۷)؛ «باید بیدار باشید، باید هوشیار باشید، باید در صحنه باشید، باید بصیرت را محور کار خود قرار دهید» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۸/۴) و یا در جای دیگر در این خصوص می‌فرماید: «باید بیدار بود، باید هوشیار بود، باید دید، باید فهمید، این‌ها آن اساس مسائلی است که امروز دنیای اسلام به آنها احتیاج دارد...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۸/۲۶). در واقع «در مقابل فعالیت دشمن، کشور نباید در حال انفعال به سر ببرد. هوشمندانه باید نقشه دشمن را حدس زد و تشخیص داد و جلوتر از دشمن عمل کرد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱)؛ «اگر صحنه را نشناسیم، اگر دوست را نشناسیم، دشمن را نشناسیم، اگر امروز نظام سلطه را نشناسیم، استکبار را نشناسیم، چطور می‌توانیم با حکمت و درایت حرکت کنیم؟ چطور می‌توانیم درست برنامه‌ریزی کنیم؟ لذا باید بشناسیم»؛ «استکبار را باید بشناسیم، خصوصیات استکبار را باید بدانیم، عملکرد و جهت‌گیری استکبار را باید بدانیم تا بتوانیم خردمندانه رفتار خودمان را در مقابل او تنظیم کنیم» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹)؛ لذا «هر ملتی با آگاهی، با هوشیاری، با بیدار ماندن و به خواب نرفتن، می‌تواند به اهداف والای خود دست پیدا کند»

(امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۱۲). از منظر ایشان، بصیرت «به معنای این است که انسان در حوادثی که پیرامون او می‌گذرد و در حوادثی که پیش روی او است و به او ارتباط پیدا می‌کند، تدبیر کند؛ سعی کند از حوادث به شکل عامیانه و سطحی عبور نکند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۸/۴).

امام خامنه‌ای «مُظَلَّلٌ»، بصیرت را به قطب‌نما تشبیه می‌کند و می‌فرماید: «بصیرت، نورافکن است؛ بصیرت، قبله‌نما و قطب‌نماست. توی یک بیابان انسان اگر بدون قطب‌نما حرکت کند، ممکن است تصادفاً به یک جایی هم برسد، لیکن احتمالش ضعیف است؛ احتمال بیشتری وجود دارد که از سرگردانی و حیرت، دچار مشکلات و تعب‌های زیادی شود. قطب‌نما لازم است؛ به خصوص وقتی دشمن جلوی انسان هست. اگر قطب‌نما نبود، یک وقت شما می‌بینید بی‌ساز و برگ در محاصره دشمن قرار گرفته‌اید؛ آن وقت دیگر کاری از دست شما بر نمی‌آید. پس بصیرت، قطب‌نما و نورافکن است. در یک فضای تاریک، بصیرت روشن‌گر است. بصیرت راه را به ما نشان می‌دهد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۸/۴).

اگر بصیرت و قدرت تجزیه و تحلیل را نداشته باشیم، نتیجه‌ای جز ضربه خوردن از دشمن را در پی نخواهد داشت. امام خامنه‌ای در دهه مبارکه فجر در مورخه ۱۳/۱۱/۱۳۷۷، فرموده‌اند: «در خودتان بصیرت... قدرت تحلیل... ایجاد کنید، قدرتی که بتوانید از واقعیت‌های جامعه یک جمع‌بندی ذهنی برای خودتان به وجود آورید و چیزی را بشناسید. این قدرت تحلیل خیلی مهم است. هر ضربه‌ای که در طول تاریخ ما مسلمانان خوردیم، از ضعف قدرت تحلیل بود... نگذارید که دشمن از بی‌بصیرتی و ناآگاهی ما استفاده کند و واقعیت را واژگونه در چشم‌مان جلوه دهد».

در واقع، «اگر ما روش‌های دشمن را نشناسیم، راهی خواهیم رفت که دشمن می‌شناسد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۸/۳). لذا یک نظامی پرورش یافته، برای حفظ

و نگه‌داشت هویت اسلامی و ایرانی خویش، همواره با آگاهی و هوشیاری کامل باید به دشمن فکر کند و یک لحظه هم از طرح‌های دشمن، ابزار دشمن و روش مبارزه با او، غافل نباشد.

۵. راه‌های مقابله با جنگ نرم دشمن استعمارگر و سلطه‌جو و حفاظت از هویت اسلامی - ایرانی

همان‌طور که گفته شد، در عصر کنونی، که به نوعی در دوران جنگ نرم به سرم می‌بریم. مقام معظم رهبری علیه‌السلام نیز در اندیشه‌های دفاعی خویش، به این نکته توجه نشان داده‌اند و با عبارات‌های گونه‌گون چنین اقدامی را گوش‌زد نموده‌اند؛ دشمنان «همهٔ وسائل و ابزارها را به خط کردند در مقابل نظام جمهوری اسلامی»؛ «... همهٔ وسائل جمعی دنیا را تحریک کردند و به خط کردند برای مقابله با نظام اسلامی...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹). در این شرایط باید چه اقدامی صورت گیرد؟ به عبارتی راه یا راه‌های مقابله با کارشکنی‌های دشمن کدام‌اند؟ به نظر می‌رسد مهم‌ترین اقدام، می‌تواند این باشد که کشور مجهز به فناوری اطلاعات گردد تا اهداف فرهنگی نظام را تحقق بخشد، «استفادهٔ بهینه از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی برای تحقق اهداف فرهنگی نظام... ایجاد سامانهٔ یکپارچه نرم افزاری اطلاعاتی، ارتقاء سطح حفاظت از اطلاعات یارانه‌ای، توسعهٔ علوم و فناوری‌های مرتبط با حفظ امنیت سامانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی به منظور صیانت از فضای تبادل اطلاعات، تقویت فنی برای مقابله با تخلفات در فضاهای رایانه‌ای و صیانت از حریم فردی و عمومی...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۱۰/۲۰) باید در دستور کار قرار گیرد.

لذا باید به فناوری‌های روز دنیا، مجهز و برای دفاع از هویت اسلامی - ایرانی آماده شد. امام خامنه‌ای علیه‌السلام نیز می‌فرمایند: «تقویت ایمان، تقویت علم، تقویت فناوری، تسلط بر فنون روز، پیشاهنگ شدن در تولید علم... همبستگی ملی و تقویت همدلی در میان مردم؛ این‌هاست که می‌تواند یک ملت را تقویت کند...»

(امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۲/۱۱). در واقع علم و فناوری، مظهر قدرت ملی است. چنین علمی باید دائم تحول یابد، اما همان گونه که در ابتدای تحقیق حاضر عنوان شد، آرمان‌ها و اصول مورد پذیرش ما باید ثبات را تجربه کنند. همچنین بنا به گفته مقام رهبری «... اگر قبول داریم که جبهه دشمن برای کشور ما و انقلاب ما برنامه‌ریزی بلند مدت دارد، پس ما هم باید برنامه‌ریزی بلند مدت داشته باشیم...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۸/۴). آنها ما را زیر ذره‌بین می‌گیرند؛ «کسانی ... در دنیا هستند که کار ما را زیر ذره‌بین دارند، کار ما را مطالعه می‌کنند؛ آنها ... از لغزش‌های ما خوشحال می‌شوند، از موفقیت‌های ما احساس دلتنگی می‌کنند، بدخواه ملت ایران‌اند؛ این‌ها هم کار ما را زیر نظر دارند. این‌ها عمدتاً کسانی هستند که در طول سال‌های متمادی همه چیز این کشور در اختیار آنها بوده است، بر همه امور کشور ما مسلط بودند؛ انقلاب آمده دست این‌ها را کوتاه کرده؛ لذا با انقلاب بدند، با مردم انقلابی بدند، با حکومت انقلابی بدند، با نظام انقلابی دشمن‌اند ...».

از طرف دیگر باید به روز باشیم و تمام راه‌کارهای دشمن را شناسایی کنیم. چنین هوشیاری و بیداری نه تنها باید برای مردم و نیروهای دفاعی جامعه ما رقم بخورد، بلکه؛ «بیداری اسلامی» در سطحی جامع و کلی است. بیداری اسلامی که «سخنگویان جبهه استکبار و ارتجاع حتی از به زبان آوردن نام آن نیز پرهیز می‌کنند و می‌ترسند ...» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۲/۹). در کنار همه این موارد، باید روحیه معنوی خودمان را حفظ نماییم و با توکل به خداوند متعال، در مقابل دشمنان اسلام و انقلاب و آرمان‌های انقلابی بایستیم.

نتیجه‌گیری

مهم‌ترین نتیجه‌ای که از تحقیق حاضر می‌توان گرفت، این است که جمهوری اسلامی ایران، در حوزه‌های مختلف، باید به منویات و تدابیر حکیمانه و راهبردی امام خویش از جمله در زمینه هویت اسلامی و ایرانی - عمل کند و همه توان

خود را در جهت پیاده‌سازی آن به کار گیرد. مطمئناً امام مسلمین، با نگاه حکیمانه خویش، آینده‌ای را در افق‌های مختلف، منقش و متبلور ساخته‌اند که دائماً به الزامات آن تأکید می‌فرمایند.

در گفتمان اسلامی بر مبنای استنباط فقهی از آموزه‌های دینی منبعث از اندیشه‌های دفاعی والای رهبر معظم انقلاب اسلامی، مؤلفه‌های هویت اسلامی شامل وجود معنویت، اعتقاد و ایمان به خداوند متعال، توکل بر او، انس با قرآن کریم و تأکید بر زبان و ادبیات فارسی می‌شود.

امروز که کشورهای استعمارگر و سلطه‌جو توانایی مقابله با ایران از طریق نظامی و جنگ نظامی را ندارند و به نوعی می‌توان عنوان کرد که امروزه برتری نظامی و تسلیحاتی قدرت‌های سلطه‌گر و تهدیدات آن رنگ و صبغه خود را از دست داده است، اما آنها وارد جنگ جدیدی شدند که مقام معظم رهبری دام‌ظله از آن به عنوان «جنگ نرم» یاد می‌کنند. باید گفت این جنگ، سهمگین‌تر و خطرناک‌تر از جنگ نظامی است و اثراتی که از خود برجای می‌گذارد، عمیق‌تر است؛ چرا که جنگ نرم نابرابر، هویت جامعه را از بین برده و هویت ایرانی و اسلامیت را از ذهن و فکر گروه‌ها و اقشار مختلف جامعه خارج می‌سازد. اثرات این جنگ نرم، در نهایت، خدشه‌دار کردن مشروعیت سیاسی یک نظام از درون خواهد بود. مقام معظم رهبری دام‌ظله می‌فرمایند: «جنگی که وجود دارد، از جنگ نظامی اگر خطرش بیشتر نباشد، کم‌تر نیست؛ اگر احتیاط بیشتری نخواهد، کم‌تر نمی‌خواهد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۷/۲).

فرماندهی کل قوا، افسران این جنگ نرم را قشر جوان می‌دانند؛ «... شما جوان‌های عزیزمان ... قشر جوان فرهمند ما، قشر جوان آگاه ما، جوان پرانگیزه ما، دانشجویان ما، دانش‌آموزان ما در سرتاسر کشور ... شماها افسران جنگ نرمید» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۱۲). افسران جنگ نرم و سایر گروه‌های دفاعی، باید دائم هوشیار بوده و به فکر دفاع از هویت اسلامی - ایرانی باشند.

راه کار یا راه‌حلی که باید در زمان جنگ نرم، به کار بست، «نرمش قهرمانانه» است؛ «ما تعبیر نرمش قهرمانانه را به کار بردیم؛ یک عده‌ای آن را به معنی دست برداشتن از آرمان‌ها و هدف‌های نظام اسلامی معنا کردند؛ بعضی از دشمنان هم همین را مستمسکی قرار دادند برای این که نظام اسلامی را به عقب‌نشینی از اصول خودش متهم کنند؛ این‌ها خلاف بود، این‌ها بدفهمی است. نرمش قهرمانانه به معنای مانور هنرمندانه برای دست یافتن به مقصود است؛ به معنای این است که سالک راه خدا - در هر نوع سلوکی - به سمت آرمان‌های گوناگون و متنوع اسلامی که حرکت می‌کند، به هر شکلی و به هر نحوی هست، باید از شیوه‌های متنوع استفاده کند برای رسیدن به مقصود. هرگونه حرکتی - چه حرکت به جلو، چه حرکت به عقب - مثل میدان رزم نظامی، باید به دنبال رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده باشد. اهدافی وجود دارد؛ نظام اسلامی در هر مرحله‌ای یکی از این اهداف را دنبال می‌کند، برای پیشرفت، برای رسیدن به نقطه‌ی تعالی و اوج، برای ایجاد تمدن عظیم اسلامی، باید سعی کند به این هدف در این مرحله برسد (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹). لذا یکی از اهداف مهم حفظ استحکام درونی نظام اسلامی است؛ «آنچه برای نظام جمهوری اسلامی حائز اهمیت است، استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی است، استحکام درونی ملت ایران است؛ همان چیزی که از روز اول تا امروز توانسته است این کشور را حفظ کند؛ اتحاد ملی، توجه به آرمان‌های والای نظام جمهوری اسلامی، توجه به عزت ملی» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۷/۱۳). در واقع، دفاع از هویت اسلامی و ایرانی و عزت ملی و تقویت آن هم در بین اعضاء جامعه خودمان و هم برای تمامی امت‌های مسلمان و مردم غیرمسلمان جهان. برای رسیدن به این مقصود، باید هوشیار بود، باید بصیرت داشت، باید به فناوری‌های روز دنیا مجهز شد و...

در پایان پیشنهاد می‌شود، به منظور ارائه‌ی تصویری واقعی و عینی‌تر از هویت اسلامی - ایرانی، اساتید و متخصصان حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها تبیین این

موضوع را در اولویت‌های پژوهشی خود قرار دهند تا بتوانیم براساس فرمایشات مقام معظم رهبری «عجله»، به الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی دست یابیم و به کل جهانیان عرضه داریم.

۶۵

پی‌نوشت‌ها

1. Hard Warfare

2. Social Identity

۲. از نظر سرزمینی در جهان هیچ سرزمینی وجود ندارد که چند خصوصیت در آن جمع شده باشد: همسایگی با سه تمدن کهن، بر سر راه دو تمدن بزرگ شرق و غرب بودن، محاط شده از جانب سه قاره، پیوند داشتن با سراسر جهان از راه دریا، سرزمینی که تفاوت دمای هوا از نقطه‌ای به نقطه دیگر، پنجاه درجه سانتی‌گراد، تغییر کند (رستگار فسایی و اثنی‌عشری، ۱۳۸۴، ۶۹-۷۰).

۳. خودشناسی به طور کلی، به این موضوع می‌پردازد که یک شخصی با توجه به معانی متفاوتی که خود و دیگران به او می‌دهند، کیست؟ (مرشدی‌زاد، ۱۳۸۰، ۸۷).

۴. برای نمونه، امام خامنه‌ای «عجله»، در بیانات خود در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۱۳۸۴/۷/۶ می‌فرمایند: «اگر ملتی قدرت دفاع از خود را نداشته باشد، عزت او هم هیچ‌گونه تضمینی ندارد. در دنیایی که هوس‌ها و انگیزه‌های مادی به جای ارزش‌های معنوی بر انسان‌های صاحب قدرت حکمرانی می‌کند، هیچ ملتی نمی‌تواند از هیچ مرکز دیگری جز قدرت درونی خود، که خدای متعال به او بخشیده است، امید هیچ‌گونه کمکی و چشم‌داشتی حمایتی را داشته باشد. ملت‌ها باید به خودشان تکیه کنند تا بتوانند عزتی را که خود را شایسته آن می‌دانند، به دست بیاورند. این قدرت، قدرت علمی است؛ قدرت دفاع از خود است؛ توانایی بروز استعدادها درونی است. یک ملت باید این توانایی را داشته باشد تا بتواند عزیز باشد. مظهر قدرت دفاعی یک کشور شماها هستید؛ نیروهای مسلح». یا در بیاناتی در جمع پرسنل هوایی شهید بابایی اصفهان در مورخه ۱۳۷۱/۷/۱۸ اعلام می‌دارند: «... ما در عین آن که از جنگ بیزاریم و نمی‌خواهیم با کسی جنگ داشته باشیم، اما باید آماده دفاع باشیم و این آمادگی را همیشه حفظ کنیم».

5. Soft Warfare

منابع و مآخذ

۱. آشوری، داریوش (۱۳۷۳)، *دانش‌نامه سیاسی*، تهران: انتشارات مروارید.
۲. ابادری، یوسف و چاوشیان، حسن (۱۳۸۱)، «از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی»، *نامه علوم اجتماعی*،

- ش ۲۰، صص ۲۷-۴.
۳. اخوان، پیمان و دهقانی، مریم (۱۳۹۱)، «جایگاه نوآوری در دفاع با تأکید بر فرمایشات مقام معظم رهبری علیه‌السلام»، گزیده مقالات اولین همایش تبیین اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای علیه‌السلام، صص ۳۹۰-۳۶۷.
۴. اشرف، احمد (۱۳۷۳)، «هویت ایرانی»، مجله گفت و گو، ش ۳.
۵. اشرفی، اکبر ()، «مسئله هویت ایرانی در ایران معاصر»، فصلنامه مطالعات سیاسی، صص ۱۲۰-۱۰۵.
۶. امام جمعه‌زاده، سید جواد و همگان مراد، نادیا (۱۳۹۲)، «حفظ هویت ایرانی اسلامی در عرصه جهانی سازی بر مبنای تئوری سازه‌نگاری»، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۳۴، صص ۴۸-۲۹.
۷. امام خمینی علیه‌السلام، روح‌الله (۱۳۶۵)، صحیفه نور، جلد ۱۱، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
۸. باومر، فرانکلین - فان (۱۳۸۵)، جریان‌های اصلی اندیشه غربی، جلد دوم، ترجمه کامبیز گوتن، تهران: حکمت.
۹. برزگر، ابراهیم (۱۳۷۹)، «صراط: ضابطه هویت در اندیشه‌ورزی امام خمینی علیه‌السلام»، فصلنامه مطالعات ملی، سال دوم، ش ۵.
۱۰. بشیریه، حسن (۱۳۸۱)، «تحول خودآگاهی‌ها و هویت‌های سیاسی در ایران»، فصلنامه مطالعات ملی، سال سوم، شماره ۱۱.
۱۱. بیانات در اجتماع بزرگ مردم قم، ۱۳۸۹/۷/۲۷.
۱۲. بیانات در اجتماع زائران حضرت ثامن الحجج، علی بن موسی الرضا علیه‌السلام در روز عید سعید فطر، ۱۳۷۱/۱/۱۶.
۱۳. بیانات در اجلاس «علما و بیداری اسلامی» در تهران، ۱۳۹۲/۲/۹.
۱۴. بیانات در حرم مطهر رضوی علیه‌السلام در اولین روز سال ۱۳۹۲، ۱۳۹۲/۱/۱.
۱۵. بیانات در دانشگاه امام حسین علیه‌السلام در مراسم میثاق پاسداری، ۱۳۹۲/۳/۶.
۱۶. بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها بیست و هشتم ماه رمضان ۱۴۳۴، ۱۳۹۲/۵/۱۵.
۱۷. بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان قزوین، ۱۳۸۲/۹/۲۶.
۱۸. بیانات در دیدار اعضای ستاد برگزاری همایش نکوداشت استاد مشفق کاشانی، ۱۳۹۲/۵/۲۱.
۱۹. بیانات در دیدار پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور در مصلاهی امام خمینی علیه‌السلام، ۱۳۹۲/۸/۲۹.
۲۰. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان به مناسبت روز ملی مبارزه با استکبار جهانی، ۱۳۹۲/۸/۱۲.
۲۱. بیانات در دیدار دانشجویان و جوانان استان قم، ۱۳۸۹/۸/۴.
۲۲. بیانات در دیدار دست‌اندرکاران ساخت ناوشکن جماران، ۱۳۸۸/۱۱/۳۰.

۲۳. بیانات در دیدار فرماندهان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۹۰/۱۱/۱۹.
۲۴. بیانات در دیدار مردم اصفهان در روز عید قربان، ۱۳۸۹/۸/۲۶.
۲۵. بیانات در دیدار مردم بوشهر در روز میلاد امام علی (ع)، ۱۳۸۹/۴/۵.
۲۶. بیانات در محفل انس با قرآن اول ماه مبارک رمضان ۱۴۳۴، ۱۳۹۲/۴/۱۹.
۲۷. بیانات در مراسم تحلیف و اعطای سردوشی به فارغ‌التحصیلان دانشکده افسری امام علی (ع)، ۱۳۸۷/۷/۲۸.
۲۸. بیانات در مراسم تحلیف و اعطای سردوشی دانشجویان دانشگاه‌های افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲/۷/۱۳.
۲۹. بیانات در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۸۹/۹/۱۰.
۳۰. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی پس از بازدید از ابتکارات و دستاوردهای نظامی نیروی هوایی سپاه، ۱۳۸۲/۴/۲۹.
۳۱. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع بزرگ مردم جیرفت، ۱۳۸۴/۲/۱۷.
۳۲. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع بزرگ مردم قزوین، ۱۳۸۲/۹/۲۵.
۳۳. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع پرشور مردم کرمان، ۱۳۸۴/۲/۱۱.
۳۴. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۷/۹/۲۴.
۳۵. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار جمعی از مدیران و مسؤولان وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۱/۴/۲۶.
۳۶. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار خانواده‌های شهدا و ایثارگران استان سمنان، ۱۳۸۵/۸/۱۸.
۳۷. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار دست‌اندرکاران برگزاری کنگره بین‌المللی ابن شهر آشوب، ۱۳۹۲/۸/۲۹.
۳۸. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسؤولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی، ۱۳۸۳/۱۰/۲۳.
۳۹. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسؤولان و کارگزاران نظام در سالروز عید سعید مبعث، ۱۳۸۲/۷/۲.
۴۰. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی و فرمانده کل قوا در دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۸۰/۹/۳.
۴۱. بیانات فرمانده کل قوا در مراسم اعطای سردوشی در دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۷۸/۸/۹.
۴۲. بیانات معظم له در جلسه پرسش و پاسخ با جوانان در دومین روز از دهه فجر، ۱۳۷۷/۱۱/۱۳.
۴۳. بیانات معظم له در مراسم مشترک تحلیف دانشجویان دانشگاه‌های افسری ارتش در دانشگاه امام علی (ع)، ۱۳۸۲/۱۰/۴.

۴۴. بیانات مقام معظم رهبری در جمع پرسنل «پایگاه هوایی شهید بابایی» اصفهان، ۱۳۷۱/۷/۱۸.
۴۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اقبال مختلف مردم، ۱۳۷۷/۷/۲۹.
۴۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان و مسؤولان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۶/۶/۲۶.
۴۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی»، ۱۳۷۷/۶/۲۴.
۴۸. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم اختتامیه مسابقات قرائت قرآن، ۱۳۷۳/۱۰/۱۴.
۴۹. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم صبحگاه مشترک نیروهای سپاه در «پادگان انصارالحسین (علیه السلام)»، ۱۳۷۲/۷/۷.
۵۰. پیام به مسیحیان و مسلمانان جهان، به مناسبت سالروز میلاد حضرت عیسی مسیح (علیه السلام)، ۱۳۷۷/۱۰/۷.
۵۱. تکمیل همایون، ناصر (۱۳۸۶)، «هویت همواره شکوفای ایرانی»، ماهنامه چشم‌انداز ایران، شماره ۲۵.
۵۲. خطبه‌های نماز جمعه تهران در روز هجدهم رمضان، ۱۳۸۷/۶/۲۹.
۵۳. دهخدا، علی اکبر (بی تا)، لغت‌نامه دهخدا، جلد ۱۴.
۵۴. دیدار مردم قم به مناسبت قیام نوزدهم دی، ۱۳۸۷/۱۰/۱۹.
۵۵. رستگار فسایی، منصور و اثنی عشری، اطلس (۱۳۸۴)، «هویت ایرانی در ادب فارسی تا حمله مغول»، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره بیست و دوم، شماره اول، پیاپی ۴۲، صص ۶۹-۸۰.
۵۶. سخنرانی در دانشگاه افسری امام علی (علیه السلام)، ۱۳۷۰/۸/۸.
۵۷. سخنرانی در دیدار با جمعی از پرسنل نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی، به مناسبت روز نیروی هوایی، ۱۳۶۹/۱۱/۱۹.
۵۷. سخنرانی در دیدار مسؤولان و کارگزاران کشور در آستانه یازدهمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی، ۱۳۶۸/۱۱/۹.
۵۸. شایگان، داریوش (۱۳۸۰)، افسون زدگی جدید، هویت چهل تکه و تفکر سیار، ترجمه فاطمه ولیانی، تهران: نشر و پژوهش فرزانه روز.
۵۹. کاستلز، مانوئل (۱۳۸۲)، عصر اطلاعات، قدرت هویت، جلد دوم، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: طرح نو.
۶۰. گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸)، تجدد و تشخیص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
۶۱. گیدنز، آنتونی، پیرسون، کریستوفر (۱۳۸۰)، معنای مدرنیت، گفت و گو با آنتونی گیدنز، ترجمه علی اصغر سعیدی، تهران: کویر.
۶۲. ----- (۱۳۸۰)، معنای مدرنیت، گفت و گو با آنتونی گیدنز، ترجمه علی اصغر

سعیدی، تهران: کویر.

۶۳. لیوتار، ژان - فرانسوا (۱۳۸۱)، *وضعیت پست مدرن*، ترجمه حسینعلی نودری، تهران: گام نو، چاپ سوم.

۶۴. مرشدی‌زاده، علی (۱۳۸۰)، «تحول و بحران در هویت فرهنگی ایران از دوره رضا شاه تا عصر جمهوری اسلامی»، فصلنامه پژوهش، سال ششم، شماره ۲۲ و ۲۳.

۶۵. معین، محمد (بی‌تا)، *فرهنگ معین*، جلد ۴.

۶۶. نوروزی، محمد تقی (۱۳۸۵)، *فرهنگ دفاعی - امنیتی*، تهران: انتشارات سنا.

۶۷. نقیب‌زاده، احمد (۱۳۸۱)، *تأثیر فرهنگ ملی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: انتشارات وزارت خارجه.

1. Althaus, Catherine E. (2005) *A Disciplinary Perspective on the Epistemological Status of Risk*, Risk Analysis 25(3): 567-88.
2. Beck, U (2007), *Risk society: Towards a New Modernity*, London: Sage, seventh reprinted.
3. Brown, R (1985), *Social Identity*, in, Adam and Jessica Kuppre (eds.) The Social Science Encyclopedia. London: R.K.P.
4. Galbraith, J.K. (1997), *The Age of Uncertainty*, Cambridge: polity Press, institute (COPRI) Working papers.

